

**МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ МАРИЙ ЭЛ
УЧРЕЖДЕНИЕ «ОТДЕЛ ОБРАЗОВАНИЯ АДМИНИСТРАЦИИ ВОЛЖСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО
РАЙОНА»
МОУ «БОЛЬШЕПАРАТСКАЯ СОШ»**

РАССМОТРЕНО Руководитель ШМО Артемьева Л.А. Приказ №162-5-0 от «25» 08 2023г.	СОГЛАСОВАНО Заместитель директора по УВР Захарова О.В. Приказ №162-5-0 от «25» 08 2023г.	УТВЕРЖДАЮ Директор МОУ «Большепаратская СОШ» Гаврилова О.Ю. Приказ №162-5-0 от «25» 08 2023г.
---	---	--

Рабочая программа

Наименование учебного программы Родной язык

Класс 3 «а»

Учитель Леонтьева Наталья Владимировна

Срок реализации программы, учебный год 2023-2024

Количество часов по учебному плану всего 68 часов в год; в неделю 2 часа

Планирование составлено на основе рабочей программы по учебному курсу «Марийский язык»
учебник «Марий йылме» 3 класс, П.Е. Емельянова, Е.Я.Рыбакова 2008 г, Рекомендовано Министерством образования
Марий Эл

Рабочую программу составил (а)

подпись

Леонтьева Н.В.

расшифровка подписи

**Марий йылме программе
Умылтарен возымаш**

Тўналтыш школышто шочмо йылмым тўнемме годым кўм кўгў йыжын палдырна:

- лудаши-возаши (грамотлан) тунуктымаши ден йылмым лывыртымаши, класс деч ўрдыжсў лудмаши;
- классыште да класс деч ўрдыжтў лудмаши ден йылмым вяяндымаши;
- урокышто йылме вяяндыме паша кугу верым налшаши, чыла лудыктымына, чыла возыктымына илыш дене пенгыдын кылдалтшаши, ончыкылан чын да пайдале корным йоча-влаклан волгалтарышаши.

Шочмо йылме урокын тўн сомылжо тыгай лийшаш:

- ✓ марий йылме ден калык ойпого да сылнымут нерген туналтыш шинчымашым пуаши;
- ✓ шочмо йылмын мут поянлыкшым, куатше ден ямжым умылаш да тудын дене моштен пайдаланаши тунукташи;
- ✓ тунуктышо дене пырля шочмо йылмын йыжынлажым лончылаши да тудын законлажым иктешлен кодаши;
- ✓ ум да шукым пален налаши йоча-влакым кумыландаши;
- ✓ пўсў уш-акылым вяяндаши;
- ✓ литературно чаткан ойлымо да возымо йылмым пайдарен да лывыртен шогаши;
- ✓ эреак тыршен тунемаши кумыландаши;
- ✓ каллиграфический да офографический йонылыш деч посна серымашке шуаши полшаши;
- ✓ урокысо жапым моштен, шот дене кучылташи тунукташи, пашам шкевуя ыштыме тўрлў йон дене палдараши;
- ✓ йоча-влаклан творчески кушкашышит йўным ышташи;
- ✓ икте-весым пагален, шыман мутланен мошташи кумыландаши;
- ✓ сылнылыкым, моторлыкым умылен, шум-чон поянлыкым шукемден шогаши
- ✓ шочмо йылме ден сылнымут гоч нўргў ен ушышыкыжо эн ушан да волгыдо шонымаши-влакым шындараши;
- ✓ пайдале паша деч посна илен кертдыме, шочмо эл ден калыклан суапым конден кертше, ару шўм-чонан айдемым кушташи.

Личностный

- кутырымаште йылмын кулешлыкшым умылымаши;
- чын да моторын ойлымо дене шкем калык коклаште кучен моштымаши;
- кутырымо годым шке ойлымым эскерен да аклен моштымаши;
- шочмо йылмын мут поянлыкше дене моштен пайдаланымаши.

Метапредметный

- урокын темыж ден цельжым чын шынден, проблемный йодышым ямдылен мошташи;

- планым ышташ тунемаш, план почеш каласкален мошташ,
- шке кутырымо ойым цель дене кылден мошташ,
- ойлымаш-влакым танастараш, посна ужаш-влакын кылыштым муын мошташ,
- таблице да схеме-влак дене пашам ыштен мошташ;
- тунемме материалым схеме дене ончыктен мошташ;
- турло предмет-влак дене кылдалтше текст-влакым (математика, окружающий мир, ...) лончылен, танастарен мошташ;
- йылме шотышто ойыртемаштым муын мошташ;
- ойлымашыште фактым, жапым ойырен мошташ.

Предметный

- марий литератур йылмын нормыжым палаш, литературный йылмым кучылт мошташ;
- орфографий да пунктуаций правил-влакым кучылт мошташ;
- шке возымым тергаш да танастараш, шымлаш тунемаш;
- йылмын кучылтмо йонжо-влак дене палыме лияш (йук, буква, мут ужаш, ойлымаш ужаш, предложений да тудын членже-влак, сложный предложений-влак).

Марий йылме, чын возен моштымаш да йылмым лывыртымаш

Марий йылме урокышто ыштышаш тун сомыл – уш-акыл вияндымаш ден йылмым лывыртымаш, воспитательный паша. Нине кум йогын урокышто ик энерыш ушна.

Йылмым лывыртыме нерген ойлымо годым эн ончычак предложенийым шарналтыман. Ты шот дене «Предложений» тема чыла классыштат рудо верым налшаш.

Предложений. Мут-влакым палыме, почела каласен кайыме, нунын ойыртемаштым лончылымо дене гына шке шонымым вес елан писын да раш почын пуаш огеш лий. Тыйым умылышт манын, мут-влакым икте-весе дене кылден, келыштарен радамлен, чапле предложенийым чонен кутырыман.

III классыште мут сочетаний кугу верым налеш. Мут сочетанийыште да предложенийыште шомак-влак кокласе кыл лончылалтеш. Главный ден второстепенный член-влак тунемалтыт.

Мут. Предложений дене палыме лийме годым мут нерген ойлыде нигузе от керт. Шомак деч посна предложенийым от чоно. Мутым турло могорым лончылен, ныл ий коклаште йоча теве мом пален налеш:

- ✓ *кажне шомак шкена йырысе илышын могой- гынат ик йыжсынжым пуа, мом-гынат ончыкташ кучылталтеш;*
- ✓ *Чыла мутынат шке грамматический ойыртемеже уло: кажне шомак могой-гынат ойлымаш ужаш лиеш, турло формым налеш, предложений чонемаштат турлын кучылталтеш, могой-гынат вес шомак дене кылдалтеш;*
- ✓ *Кажне мут ик але шуко значенийже дене ойыртемайтеш, лишыл да ваштарешла, тун да вончештарыме значениян лийын кертеш.*

III классыште «Мутын составше» тема кугу верым налеш. Мутвож, суффикс, мутмучаш шомакын ужашыже семын лончылалтыт. Ынде нуно утларак келгын тунемалтыт. Марий йылмысе гласный йук-влакын икте-весе дене келыштаралтмышт (сингармонизм) икымше гана III классыште вашлиялтеш. Тудо ударенийдыме гласный мучашан шомак-влакым возымаш дене кылдалтеш.

Шукурак жапым ойлымаш ужаш-влак налыт. Лум мут, пале мут, глагол ден почеш мут келгынрак тунемалтыт.

Йук ден буква.

III классыште ударениян да ударенийдыме гласный йўк-влак умбакыже лончылат, мутышто ударенийдыме пытаргыш **ö, o, e** гласный буква-влакым гармоний закон дене келшышын сераш туныктат.

Кўрылтде кўтырымаш. Чумыр марий йылмым тунеммашын саскаже уш-акылым вияндымаште да йылмым лывырттымаште палдырнышаш. Йылме лывырттыме паша шуко шўрынан:

- 1) шочмо йылмысе кажне йўкым чын да раш ойлаш туныктыман, предложенийын интонацийжым эскерыман, паузым моштен ыштыман;
- 2) йочан мут чондайжым эреак пойдарен шогыман, южо шомакшын мом ончыктымыжым рашемдыман;
- 3) предложений-влак пеш шуко тўрлў кышкаран лийыт, нуно урокышто лончылатшаш да тунемше-влакын предложений чонымо конструкцийыштым пойдарышаш улыт;
- 4) Предложений-влак икте-весешт дене ушнен кылдалт шогышо ойлымашым ыштат.

Йылме лывртыме паша кажне классыште эртаралтеш. Тудо лудмаш, возымаш да йылме уроклаште шукталтеш.

Кажне классыште творческий пашалан кугу вер ойыралтеш. Тудлан кок арняште ик шагат пуалтшаш.

Марий йылме дене йоча-влакын налме шинчымашышт сай да пенгыде лийже манын, ушештарыме, иктешлыме да тергыме пашам луштарыман огыл.

Личностный УУД (чылалан кельштарыме туныктымо паша)

Шке рашемдымаш: туналтыш класслаште тунемше-влаклан виктаралтше (кельштаралтше) шинчымаш радамлык;

Смыслообразований да нравственно-этический виктарымаш: ен-влакын уда да сай койышыштым, янлык-влак деке чаманымаш кумылым аклен моштымаш,

Регулятивный УУД

Марий йылме да лудмаш уроклаште тунемше–влакын шинчымашышт ден моштымыштым тергымаш да аклымаш, Тунемше пашам шкевуа аклышаш;

Познавательный УУД (общеучебный)

Тунемше правилым палшаш да чын кучылт моштышаш,

Шке ончылан йодышым нолталын, вашмутым пуэн моштымаш.

Познавательный УУД (информационный)

Турло информацийым кучылтын мошташ туныкташ.

Тунемше-влакым правилан виктарымаш

Амал да кылым пенгыдемдымаш

Тушка да поснам ойырен танастарен моштымаш.

Марий йылме ден йылмым лывырттымаш

I – II классыште тунеммым ушештарымаш да иктешлымаш.

Предложенийыште тўн член-влак: подлежащий, сказуемый. Мут-влак кокласе кылым йодыш почеш рашемдымаш. Каласыме цель дене тўрлў улшо предложений-влак. Восклицательный да восклицательный огыл предложений-влак.

Лўм мут, пале мут ден глагол-влак, нунын йодышышт. Кумдан кучылталтше почеш мут-влак.

Йүк ден буква-влак. Йотированный букван шомак-влак. **Ф, х, ц, щ, б** йүкан мут-влак. Йонгыдо да пич мужыран согласный-влак. Ударениян да ударенийдыме слоган шомак-влак.

Предложений. Предложенийыште тун член-влак: подлежащий ден сказуемый. Подлежащийын лум мут дене, сказуемыйын глагол дене каласалтмышт. Предложенийыште второстепенный член-влак (кажныже посна огеш лончылалт). Второстепенный член-влакын лум мут да пале мут дене каласалтмышт.

Мут сочетаний. Мут сочетанийыште шомак-влакын икте-весе дене кылдалт шогымышт.

Лум мутым, пале мутым, глаголым да почеш мутым кучылтын, предложении-влакым чонымаш. Главный членан предложений-влакым второстепенный член дене шарымаш.

Предложений ден мут)

Мутын составше. Предложенийыште икгай вожан лум мутым, пале мутым да глаголым эскерымаш.

Мутмучаш. Предложенийыште лум мутын мучашыжым эскерымаш.

Пале мутын мучаш укежым ончыктымаш. Глаголын мутмучашыжым эскерымаш.

Суффикс. Лум мутын –**зе (-зо, -зö)** ден **-маш** суффиксше-влак, нуным шомаклаште, шомакшым предложенийыште эскерымаш. Пале мутын –**се (-ысе)** ден –**ан, (-ян)** суффиксше-влак , нуным шомаклаште, шомакшым предложенийыште эскерымаш.

Гласный йүк-влак нерген ушештарымаш. Ударениян да ударенийдыме слог-влакым ойыркалымаш. Марий йылмысе гласный йүк-влакын икте-весе дене келыштаралтмышт.

Мутышто ударенийдыме пытаргыш **ö, o** ден **e** гласный буква-влакым возен моштымаш. Мут мучашсе ударенийдыме **ö, o** ден **e** буква-влакын мутвожышто, мутмучашыште але суффиксыште лиймыштым ончыктымаш.

Ударенийдыме **ö, o, e** гласный мучашан түрлө шомак-влакым эскериме негызеш иктешлымаш.

Предложений ден ойлымаш ужаш-влак.

Ойлымаш ужаш-влак нерген умылымаш. Лум мут, пале мут, глагол да почеш мут дене палдарымаш.

Лум мут. Ик да шуко чотым ончыктышо лум мут-влак. Лум мутын падеж дене вашталтмыже.

Пале мут. Пале мутын күлешлыкше, тудын йодышыжо да кучылталтмыже.

Глагол. Глаголын жапше, тудын лица да числа дене вашталтмыже.

Ушештарымаш (7 ш)

Тунемме ий мучаште йоча мом палышаш да ыштен моштышаш

Текстым тичмаш мут дене лудшаш, икымше пелийыште 1 минут жапыште 35-40 шомакым лудын шуктышаш, кокымшо пелийыште – 40-50 мутым;

- ✓ текстым логический ужаш-влаклан шелшаш, нунылан келшыше вуймутым пуышаш, туныктышын полшымыжлан энертен, произведенийын тун (рүдö) шонымашыжым рашемдышаш;
- ✓ персонажын койыш-шоктымыжым вий шутымын аклышыш;
- ✓ герой-влакын сай пашаштлан куаныме, йонылыш корнышко тошкалмыштлан тургыжланыме щижмашым ончыктышаш;
- ✓ текстым туткын эскерен лудшаш, тушто танастарымашым, сылне определенийым, вончештарыме значений дене кучылталтше мутым ончыктышаш;

- ✓ йочалык книга дене шкевуя палыме лийшаш (авторын фамилийжым, книган лўмжым шарнышаш), туныктышын темлымыж почеш школысо але ялысе библиотекеште книгаг налын лудын шогышаш;
- ✓ 15-20 почеламутым наизусть палышаш.

Марий алфавитышке пурышо 36 букван лўмыштым палышаш;

- ✓ пушкыдо да пенгыде, мужыран да мужырдымо йонгыдо, тыгак пич согласный йўк-влакым ойыркалышаш;
- ✓ шомакым слоглан шеледен, вес корнышко чын вончыктарышаш;
- ✓ мутым, предложенийым, 30-40 мутан текстым, буквам кодыде, арун да чаткан возышаш;
- ✓ серыме писылык тыгай лийшаш: икымше пелийыште 1 минут жапыште 20 буквам возен шуктышаш, кокымшо пелийыште – 35 буквам;
- ✓ ен, фамилий, ола, ял, янлык ден вольыклан пуымо лўмым кугу буква дене тўналын возышаш да предложений мучашеш точкым, вопросительный але восклицательный знакым шындышаш;
- ✓ предметым, тудын палыжым да мом ыштымыжым ончыктышо шомак-влаклан йодышым чын шындышаш, нуным ойыркалышаш;
- ✓ предложенийыште тўн мут-влакым: подлежащий ден сказуемыйым мушаш, главный член дене кылдалтше шомак-влакым ончыкташ тўналшаш;
- ✓ мутым йўк шот дене лончылышаш: шомакыштемняр слог уло, кудо слогшо ударениян, а кудыжо ударенийдыме, йўк-влак могай радам дене почела шогат, ойлымо ден возымо коклаште ойыртом уло але уке;
- ✓ йодышлан вашештен, 30-40 шомакан текст почеш изложенийым возышаш.

Марий йылме ден 3 класслан тематический планирований (арняште – 2 шагат)

№	Тема	Тунемше могай шинчымашым налеш.	Тунемше мом ыштен моштышаш да кертшаш.	По план.	Факт.
	Марий йылме (68 шагат).				
	1 – 2 класслаште тунеммым ушештарымаш				
1	Предложенийыште тун член-влак.	Предложенийыште ко але мо нерген ойлымым ончыктышо мутым подлежащий манмым ушештара.. Тудо ко? але мо? йодышлан вашмутым пуа. Подлежащий нерген каласыше мутым сказуемый манным ушештара.. Тудо мом ышта? Мом ыштат? йодышлан вашмутым пуат.	Предложенийыште подлежащийым муын да ик кореш дене удырал моштымым ушештарышаш. Предложенийыште сказуемыйым муын да как кореш дене удырал моштымым ушештарышаш.		
2	Предложенийыште мут-влак кокласе кыл.	Предложенийыште шомак-влак ваш-ваш кылдалтыныт. Ик мут деч вес мут дек йодышым шындаш лиеш.	Мут-влак кокласе кылым йодыш почеш рашемден кертмым ушештарышаш.		
3	Предметым, предметын мом ыштымыжым да палыжым ончыктышо шомакан предложений-влак.	Мут-влак предметым, тудын палыжым да мом ыштымыжым ончыктат.	Предложенийыште ко? мо? могай? Мом ышта? Мом ыштат? йодышлан вашештыше мут-влакым ойырен моштышаш.		
4	Изложенийым возымаш.	Изложенийым возаш тунемеш.	Пуымо план почеш изложенийым возен моштышаш.		
5	Кугу буква дене возалтше мут-влак.	Кугу буква дене возалтше мут-влакым	Лум-влакым кугу буква дене возен моштышаш.		

		ушештарымаш.			
	Предложений				
6-8	Ойлымо цель дене предложений-влакын турло лиймышт.	Ойлымо цель дене предложений-влак увертарен каласыме, йодын каласыме да куштен каласыме лийыт.	Предложенийын турло лиймыштым ойырен моштышаш.		
9	Сочиненийым возымаш.	Шке шонымашым кумдан почын пуаш тунемеш.	Сочиненийым возен моштышаш.		
10-11	Предложенийыште тун да второстепенный член-влак.	Тун да второстепенный член-влак нерген ушештара.	Предложенийыште тун да второстепенный член-влакым ушештарышаш.		
12-14	Мут сочетаний.	Мут сочетаний - тиде смысл дене кылдалтше кок але утларак мут	Предложенийыште мут сочетанийым ойырен моштышаш.		
15	Диктантым возымаш.				
16-17	Предложенийым второстепенный член-влак дене шарымаш.	Тун мутыш второстепенный мут-влакым ешарымаш.	Предложенийым второстепенный член-влак дене шарен моштышаш.		
	Мутын составше.				
18-19	Мутвож.	Мутвож мутын вашталтдыме ужашыже.	Мутышто мутвожым ойырен моштышаш.		
20-21	Мутмучаш.	Мут мучаш – мутын вашталтше ужашыже.	Мутышто мут мучашым ойырен моштышаш.		
22-24	Суффикс.	Суффикс у мутым ышташ полшышо ужаш.	Мутышто суффиксым ойырен моштышаш.		
25	Гласный йук нерген ушештарымаш.	Марий йылмыште 8 гласный йук уло. Гласный йук слогым ышта.	Гласный да согласный-влакым ойырен моштышаш.		
	Мутышто ударенийдыме пытаргыш гласный буква-влакым возен моштымаш				
26	Ударенийдыме о гласный.	Муттунышто ударений о але у умбалан возеш гын, мут мучаште о возалтеш.	Ударенийдыме о гласныйан мут-влакым возен моштышаш.		
27	Сочиненийым возымаш.				

28	Ударенийдыме о гласный.	Муттунышто ударений о але у умбалан возеш гын, мут мучаште о возалтеш.	Ударенийдыме о гласныйан мут-влакым возен моштышаш.		
29	Ударенийдыме е гласный.	Муттунышто ударений о але е умбалан возеш гын, мут мучаште е возалтеш.	Ударенийдыме е гласныйан мут-влакым возен моштышаш.		
30	Ударенийдыме о,о,е гласный мучашан мут-влак нерген иктешлымаш.		Ударенийдыме о,о,е гласный мучашан мут-влакым возен моштышаш.		
	Ойлымаш ужаш-влак				
31	Ойлымаш ужаш-влак.		Ойлымаш ужаш-влакым палышаш.		
32	Изложенийым возымаш.				
33-35	Почеш мут.	Почем мут нерген шинчымашым пален налыт.	Предложенийыште почеш мутым муын моштышаш.		
36	Сурет почеш сочиненийым возымаш.		Сурет почеш сочиненийым возен моштышаш.		
	Лум мут				
37-38	Лум мут нерген умылымаш.	Лум мут – предметым ончыктышо ойлымаш ужаш. Ко? мо? йодышлан вашмутым пуа.	Предложенийыште лум мутым муын моштышаш.		
39	Диктантым возымаш.				
40-41	Лум мутын числаже.	Лум мут ед. да мн. числан лийын кертеш.	Лум мут-влакын числажым палышаш.		
42-43	Лум мутын кучылталтмыже.		Предложенийыште лум мутым кучылт моштышаш.		
	Пале мут-влак				
44-45	Пале мут нерген умлымаш.	Пале мут – предметын палыжым ончыктышо ойлымац ужаш. Могай? йодышлан вашмутым пуа.	Предложенийыште пале мутым муын моштышаш.		
46	Сочиненийым возымаш.				
47-48	Пале мутын кучылталтмыже.		Предложенийыште пале мутым кучылт моштышаш.		
	Глагол				
49	Глагол нерген умылымаш.	Глагол – предметын мом	Глаголым муын моштышаш.		

		Ыштымыжым ончыктышо ойлымаш ужаш. Мом ышта? Йодышлан вашмутым пуа.			
50	Глаголын числаже.	Глагол ед. да мн. числан лийын кертеш.	Глаголын ед. да мн. числан лийын кертеш.		
51	Сурет почеш ойлымашым возымаш.				
52-53	Глаголын жапше.	Глагол кызытше-шушаш да эртыше жапан лийын кертеш.	Глаголым кулеш жапыш шынден моштышаш.		
54	Изложенийым возымаш.				
55-56	Глаголын кучылталтмыже.	Глагол нерген ушештарымаш.	Глаголым кучылт моштышаш.		
57-58	Лум мут, пале мут, глагол да почеш мут нерген шинчымашым иктешлымаш.	Лум мут, пале мут, глагол да почеш мут нерген шинчымашым иктешлышаш.	Лум мут, пале мут, глагол да почеш мутым ойырен моштышаш.		
59	Сочиненийым возымаш.				
60-61	Шинчымашым иктешлымаш.	Шинчымашым иктешлаш.			
	Ушештарымаш				
62	Предложений. Предложений ден мут.		Предложений ден мутым ойырен мошташ.		
63	Изложенийым возымаш.				
64-65	Предложений ден ойлымаш ужаш-влак.		Предложениялаште ойлымаш ужаш-влакым ойырен моштышаш.		
66	Контрольный диктант.				
67-68	Иктешлымаш	Шинчымашым иктешлаш.			